

Algunes notes sobre el terme «joi»

ANDREU SALOM I MIR

El terme *joi*, com ens indiquen tant Coromines com Moll (1), prové del francès antic (escrit igualment *joi*), documentat ja en el segle XII, d'on passà posteriorment a d'altres llengües romàniques, entre elles l'occità i el català. En la nostra llengua el trobam documentat en el segle XIII (amb la grafia de l'època, és a dir, *joy*), amb el significat de 'goig' («Abjoy e ab delit l vos téngon en sa guarda», diu Ramon Muntaner en la seva *Crònica*, com ens recorda el DCVB), encara que sembla que també feia referència a quelcom graciós o agradós. El mot té, com a parònims, *joia*, *joios* i *jozell*, que alhora deriven igualment d'un mot molt semblant de la llengua d'oïl, *joie*. Cal observar que els dos darrers vocables, *joios* i *jozell*, són uns derivats de *joia*, que és justament la paraula que, des d'un principi, ha tingut un major succés, per bé que amb un significat popular modern molt precís que tots coneixem.

Quan el terme *joi* passà a terres occitanes (segurament ja en el segle XII), ho féu amb una mena de platina que exaltava l'amor cortès i l'alegria intensa, tan característics dels cavallers i trobadors del país. Aquests darrers cantaven (en el sentit de fer poesia i compondre música), en la seva llengua d'oc, a les dames angèliques i les passions elevades. Entre les moltes virtuts que hom havia de tenir, pròpies de l'educació cortesana (entre les quals hi havia la generositat moral, la discreció, la bona educació, el domini d'un mateix i certa humilitat) hi figurava precisament el terme *joi*, que correspondria a una mena d'exaltació interior, associada a la presència o al record de la dama. Aquest credo, aquesta forma d'entendre la vida i l'amor, tingué una repercussió enorme, com sabem, a tot el continent.

Aquest substantiu va tenir també una aplicació onomàstica, car esdevingué un antropònim, escrit, ací, amb la

grafia antiga, o sia *Joy*. Com a cognom està poc documentat, i no apareix en el volum *Els llinatges catalans*, de F. de B. Moll, encara que sí que està registrat, molt breument, a l'Alcover-Moll, com a «llinatge existent a Mallorca», sense donar-ne més detalls. Això fa pensar, atesa l'època del repoblament amb els contingents que el constituïren, en un possible origen occità (o potser franc) del dit antropònim. Bo i considerant que a la vila de Pollença, un dels principals nuclis de repoblament amb presència occitana, el cognom *Joy* no hi és present més que en època moderna (s. XX), caldria apuntar, per les notícies obtingudes, la seva presència, d'antany, al municipi de Sóller, els contactes comercials i les comunicacions del qual, a través del seu port, amb la Provença i altres regions d'oc han estat constants al llarg de la història. ♦

Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana (tom IV, pp. 899-900), de Joan Coromines, i *Diccionari català-valencià-balear* (DCVB) (tom VI, p. 762), de Francesc de B. Moll i Antoni M. Alcover.

Elogi dels mots «ànnera» i «pollastre»

ANDREU SALOM I MIR

En una llengua subordinada com la catalana, la substitució de paraules per unes altres de manllevades de la llengua dominant, la castellana, és un fet força freqüent. La manca de drets lingüístics dels catalanoparlants, molt especialment en les regions perifèriques dels Països Catalans —amb menys consciència lingüística i molt menys dotades d'una legislació efectiva i adient—, i les polítiques lingüístiques d'ampli abast desenvolupades per un Estat que ens és clarament advers, causen estralls en el bon ús de l'idioma propi, el català. La inèrcia col·lectiva en matèria de comunicació oral acaba de reblar el clau, en aitals circumstàncies, del desbaratament lèxic que pateix la nostra llengua.

Molts són els mots que, en els darrers decennis, han caigut en desús per la situa-

ció general suara esmentada. Un d'aquests és, justament, **ànnera** (variant de **àneda**), vocable que, a Mallorca, ha designat tradicionalment «l'animal de ploma, aquàtic, de l'orde de les palmípedes», i que poden ser de gèneres diferents. A les terres catalanes continentals en solen dir **ànec**, que és el terme més estès. En castellà el seu equivalent és *ánade*, però el mot més popular i usat és *pato*, que és precisament el que està substituint, per les causes indicades anteriorment, el terme propi d'aquesta terra, o sia, *ànnera*.

Hi ha altres casos en què la paraula distintiva del català, a terres insulars, ha començat a caure en un cert desús més recentment i, sovint, popularment, encara comparteix amb el mot extern una certa competència. Un dels exemples més clars, en aquest sentit, és el de

pollastre (ens referim, és clar, al «gall jove que comença a tenir cresta»), la utilització del qual, entre els catalanoparlants, comença a minvar, alhora que augmenta el del castellà *pollo*, que està desplaçant cada cop més el primer en molts àmbits d'ús.

Naturalment, podríem comentar, ací, altres casos de vocables o expressions que, lamentablement, van sent substituïts pels seus respectius castellans, com ara **indiot** (dit també **gall dindi** o **gall de les Índies**), reemplaçant sovint pel mot forà *pavo*. El més trist i preocupant és que les substitucions lèxiques citades són absolutament innecessàries, i que no es produïrien en el cas contrari que ens trobéssim en una situació política, cultural, lingüística i social plenament normalitzada. ♦